

інвестований капітал наступного періоду не повинен бути меншим від інвестованого капіталу минулого:

$$K_2^i > K_1^i; K_3^i > K_2^i; K_4^i > K_3^i; \dots K_{n-1}^i > K_{n-2}^i.$$

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
2. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. II. Кн. 2. Процесс обращения капитала / Под ред. Ф. Энгельса. – М.: Политиздат, 1988. – 654 с.
3. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. III. Кн. 3. Процесс капиталистического производства, взятый в целом. Ч. 2. – М.: Политиздат, 1978. – 509 - 1084 с.
4. Маршалл А. Принципы экономической науки. Т. 3: Пер. с англ. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1993. – 352 с.
5. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал: Пер. с англ. / Под ред. Р. М. Энтова. – М.: Прогресс, УНИВЕРС, 1993. – 488 с.
6. Бернштейн Леопольд А. Анализ финансовой отчетности: Теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 623 с.
7. Бланк И. А. Управление использованием капитала. – К.: Ника-Центр, 2002. – 656 с.
8. Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент. Т. 1: Пер. с англ. / Под ред. В. В. Ковалева. – СПб.: Экономическая школа, 1998. – 497 с.
9. Грузинов В. П. и др. Экономика предприятия / Под ред. В. П. Грузинова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. – 535 с.
10. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 768 с.
11. Мамонов К. А. Капитал как индикатор развития предприятия // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып. 34. Серия: Экономические науки. – К.: Техніка, 2000. – С. 102-104.
12. Мамонов К. А. Особенности движения капитала на предприятиях строительного комплекса // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып. 46. Серия: Экономические науки. – К.: Техніка, 2002. – С. 151-154.
13. Хелферт Э. Техника финансового анализа: Пер. с англ. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.

Отримано 21.12.2005

УДК 657

Г. В. СТАДНИК, канд. екон. наук, І. Г. ЧАЛИЙ
Харківська національна академія міського господарства

ЗВІТНІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТИЗОВАНОЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Розглядаються особливості застосування стандартизованої облікової політики акціонерними товариствами будівельної галузі. Пропонується при розрахунках аналітичних коефіцієнтів фінансового становища акціонерного товариства враховувати методи обліку, що обрала будівельна компанія та її вплив на інвестиційну привабливість акціонерного товариства.

Більшість аналітичних коефіцієнтів, що так чи інакше характеризують економічний стан компанії, базуються на розрахунках, які використовують показники публічної фінансової звітності підприємства. Найважливішими тут, безумовно, є дані про доходи, витрати та зобов'язання підприємства.

Такі дані формуються обліковим персоналом із застосуванням стандартизованої методології, головні засади якої містяться в Законі «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а більш детальні алгоритми викладені в положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку та інших офіційних документах, що приймаються Міністерством фінансів України та іншими компетентними органами. Таким чином, аналітичні дані про фінансове становище підприємства залежать від адекватності застосування компанією стандартизованої облікової політики.

Проблеми побудови систем фінансового аналізу розглядаються на теоретичному і методологічному рівнях у дослідженнях таких вчених-економістів як І.О.Бланка М.Н.Крейниної, О.С.Олексюка [1-3] та ін. Разом з тим недостатньо уваги приділяється аналізу впливу облікової політики акціонерного товариства на фінансові результати діяльності, не враховується специфіка облікової політики будівельної галузі. Тому доцільним є проведення дослідження з метою виявлення впливу стандартних облікових алгоритмів на фінансову звітність будівельних акціонерних товариств.

Стосовно контрактів на виконання робіт, існуюча стандартна база визнає тільки один домінуючий метод відображення доходів – метод ступеня завершеності. Цей обліковий алгоритм описано в загальних рисах в П(С)БО 15 і деталізовано для будівельних контрактів в П(С)БО 18.

Метод ступеня завершеності полягає в тому, що виконавець контракту протягом виконання робіт мусить на кожну дату балансу частково визнавати дохід та витрати, формуючи проміжні фінансові результати.

Як наслідок, доходи, витрати та прибуток за контрактом з'являються у фінансовій звітності виконавця поетапно в тих звітних періодах, коли ведуться роботи.

Зауважимо, що стосовно договорів підряду така схема обліку не відповідає юридичній природі договору. Адже, відповідно до чинного цивільного законодавства, підрядник до моменту повного закінчення будівництва утримує за собою право власності на об'єкт, що будується. Крім того, саме підрядник контролює об'єкт і несе всі ризики до моменту остаточного закінчення будівельних робіт. Відтак, з юридич-

ної точки зору продаж об'єкту відбувається тільки після завершення всіх робіт.

Незважаючи на такі правові умови, підрядник у фінансовій звітності має визнавати реалізацію робіт частково і поступово, не передаючи право власності, ризиків та контролю над активом.

Отже в основу доктрини ступеня завершеності покладено один з головних постулатів обліку – принцип превалювання економічної суті над юридичною формою. Бо прийнято вважати, що в економічному розумінні, на протязі будівництва, відбувається поступовий продаж окремих етапів об'єкту.

Загалом, треба визнати, що подібна методика визнання доходів та витрат у загальних рисах була притаманна українській обліковій практиці і до реформи вітчизняного обліку.

Наразі ж домінування такої облікової системи обумовлено вимогами Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Згідно з цим Законом, національні стандарти обліку не можуть суперечити міжнародним стандартам (МСБО-МСФЗ).

У системі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку до початку 90-х років ХХ ст. існувало два основних методи визнання доходів за контрактами з виконання будівельних робіт. Крім метода ступеня завершеності, допускалося застосування методу виконаного контракту.

Метод виконаного контракту не суперечить юридичному розумінню підрядної практики, надаючи перевагу принципу обачності бухгалтерського обліку.

За цим методом протягом виконання контракту заборонено визнавати будь-які доходи та витрати. Понесені витрати не списуються в проміжних періодах, капіталізуючись в обліку виконавця. Списання витрат, відображення доходу від реалізації і визначення фінансового результату відбувається в останньому періоді, коли готовий об'єкт здається замовнику. До того часу всі надходження від замовника мають визнаватися зобов'язаннями.

Під час реформування міжнародних підходів до стандартизації, такий метод був визнаний неадекватним, а його використання недоцільним. Тепер з точки зору системи МСБО-МСФЗ, метод виконаного контракту не вважається прийнятним.

Втім, вітчизняна практика, що відрізняється значною різноманітністю, не повністю дотримується зазначеної концепції.

Дійсно, на рівні П(С)БО 15 та П(С)БО 18 задекларована домінанта міжнародного підходу, а, відтак, і офіційна вказівка щодо застосування в практиці виключно методу ступеня завершеності.

Проте, з іншого боку, в українській нормативній базі можна віднайти і певні ознаки методу виконаного контракту, не дивлячись на те, що цей метод є офіційно невизнаним.

Наприклад, Інструкція про застосування Плану рахунків, описуючи правила відображення операцій з пайового будівництва, наводить такі облікові алгоритми:

- кошти, залучені від пайовиків, протягом всього періоду будівництва відображаються за кредитом 48 рахунку, що є рахунком зобов'язань;
- витрати, понесені забудовником, протягом всього періоду будівництва капіталізуються в балансі забудовника за рахунком 15;
- доходи протягом періоду будівництва забудовник не відображує;
- тільки після завершення будівництва цілого об'єкта зобов'язання і витрати списуються.

У результаті застосування такої схеми, в разі наявності різниці між сумою витрат і сумою залучених коштів, такий фінансовий результат визнаватиметься в звітності забудовника у періоді повного закінчення робіт.

Усі перелічені риси характеризують саме метод виконаного контракту.

Таким чином, можна вважати, що українська нормативна база визнає метод виконаного контракту для операцій з пайового будівництва.

Оскільки для цілей бухгалтерського обліку не є визначальною юридична форма угоди між будівельною компанією і споживачем, ми змушені констатувати, що національна стандартизація і зараз допускає для будівельних контрактів можливість використання як методу ступеня завершеності, так і методу виконаного контракту.

Для аналітика це означатиме, що використовуючи для розрахунку фінансових коефіцієнтів звітні дані, він має, перш за все, з'ясувати який саме метод обліку обрала будівельна компанія. Адже, *ceteris paribus*, звітність підприємств, складена за методом виконаного контракту, відображаючи процес будівництва, буде більш обачною, а, відтак, і менш привабливою.

1.Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. – К.: Ника - Центр, 1999. – 592 с.

2.Крейнина М.Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле. – М.: АО «ДИС», «МВ-Центр», 1994. – 256 с.

3.Олексюк О.С. Системи підтримки прийняття фінансових рішень на мікрорівні. – К.: Наукова думка, 1998. – 508 с.

Отримано 01.12.2005